



AVRAM IANCU - 200!



Nr. 6(46/iunie 2024)

## PROCESUL DE DESFIINȚARE A PROPRIETĂȚII AGRARE PRIVATE ÎN JUDEȚELE DIN NORD-VESTUL ROMÂNIEI (1945-1959).- Istoriografia problemei (II) -

Dr. Augustin ȚĂRĂU

\*

Până către mijlocul anilor '90 s-a păstrat o relativă tăcere în legătură cu fațetele mai puțin idilice ale procesului de transformare socialistă a agriculturii, cu toate că ele erau prea bine cunoscute de întreaga populație a țării prin intermediul dramelor personale povestite de miile de victime ale nenorocitului experiment de tip sovietic. Meritele pionieratului se cuvin Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, precum și Fundației Alianței Civice, instituții care s-au îngrijit ca multe dintre crâmpiele istoriei recente să vadă lumina tiparului și să fie cunoscute publicului larg și altfel decât pe calea efemerei mărturii orale. În jurul celei dintâi instituții se vor grupa o seamă de istorici și cercetători care vor dezvolta în paginile periodicului „Arhivele Totalitarismului” un consistent pachet de studii dedicate subiectului transformării socialiste a agriculturii. Din rândul acestora se desprind, ca număr de articole, Octavian Roske<sup>1</sup>, Ion Bălan<sup>2</sup>, Claudiu Degeratu<sup>3</sup>, Florin Abraham<sup>4</sup> și Dan Cătănuș<sup>5</sup>, autori care mai târziu au conlucrat și la tipărirea unor volume de tip monografic.

Primul dintre acestea va fi tipărit în anul 2000. El va face cunoscut cititorilor un important segment al muncii de cercetare desfășurate sub auspiciile Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, capitol focalizat pe stabilirea dimensiunii politice a procesului de colectivizare<sup>6</sup>. Apoi, mecanismelor represive utilizate de comuniști împotriva opozanților colectivizării le-au fost dedicate între timp un număr de trei volume.

<sup>1</sup> Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România, 1949-1962*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1, din 1993, p. 146-168; Idem, *Accente în strategia colectivizării. Articolul 209 Cod Penal*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1, din 1993, p. 1-2/1994, p. 277-312; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Tipologia represiunii. Execuții demonstrative, 1950*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 4, din 1994, p. 132-152; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, I*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1, din 1995, p. 163-187; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, II*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 2, din 1995, p. 129-141; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, III*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 3, din 1995, p. 140-150; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, IV*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 4, din 1995, p. 109-119; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, V*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 10 (1), din 1996, p. 123-135; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, IX*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 18 (1), din 1998, p. 173-178;

Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, X*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 19-20 (2-3), din 1998, p. 161-169; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, XII*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 22-23 (1-2), din 1999, p. 201-216; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, XIII*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 24-25 (3-4), din 1999, p. 180-189; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, XIV*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 26-27 (1-2), din 2000, p. 188-200; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, XV*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 28-29 (3-4), din 2000, p. 155-165; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, XVI*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 30-31 (1-2), din 2001, p. 156-165; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, XVII*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 32-33 (3-4)/2001, p. 196-206; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, XVIII*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 36-37 (1-2), din 2002, p. 156-166; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, XIX*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 40-41 (3-4), din 2003, p. 120-126; Idem, *La collectivisation de l'agriculture en Roumanie, 1949-1962*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 13-14 (4-1), din 1996-1997, p. 190-221; Idem, *The Collectivization of Agriculture. Total Repression, 1957-1962*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 34-35 (1-2), din 2002, p. 234-250.

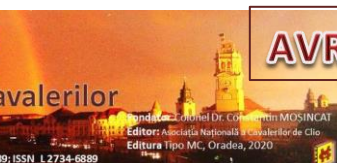
<sup>2</sup> Ion Bălan, *Mișcări țărănești în Vlașca, 1949-1950*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 11-12 (2-3), din 1996, p. 59-64; Ion Bălan, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, VI*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 11-12 (2-3), din 1996, p. 150-164; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, VII*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 15-16 (2-3), din 1997, p. 158-171; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, VIII*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 17 (4), din 1997, p. 174-188.

<sup>3</sup> Claudiu Degeratu, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii. Modelul sovietic: Ridicarea neconținută a nivelului de trai*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1-2, din 1994, p. 80-91; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Modelul sovietic: Drumul belșugului*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 3, din 1994, p. 54-68; Idem, *Colectivizarea agriculturii. Modelul sovietic: Știința biruitoare*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 4, din 1994, p. 47-59.

<sup>4</sup> Florin Abraham, *Colectivizarea comunei Mirșid, județul Sălaj, 1956-1962*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 26-27 (1-2), din 2000, p. 105-127.

<sup>5</sup> Dan Cătănuș, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, XI*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 21 (4), din 1998, p. 215-223.

<sup>6</sup> Idem, *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică, 1949-1953*, Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000.



Concepute sub forma unor dicționare biografice, în filele acestora sunt cuprinse deopotrivă informații privitoare la viața și soarta victimelor aparatului coercitiv cât și date legate de originea, cariera și evoluția profesională a tortionarilor și a celor care au dispus, executat ori s-au făcut complici la actele represive. În paginile lucrărilor amintite se mai găsesc reproduse referințele întocmite de către organele de anchetă ale regimului în dosarele deschise împotriva celor arestați pe criterii politice, trimiși apoi în judecată în fața unor instanțe militare sau civile, condamnați și încarcerați în numeroasele penitenciare din România sau executați pe baza unor rechizitorii sumare<sup>7</sup>. În 2004 va fi lansat un alt volum, în al cărui pagini sunt surprinse aspecte ale represiunii dictate de putere în prima și cea mai feroce etapă a colectivizării, precum și ale confruntărilor iscate între autorități și țărani<sup>8</sup>. Ultimul din această serie, tipărit în 2007, va monitoriza cadrul legislativ care a legitimat deciziile politice ale puterii și care a garantat aplicarea cu strictețe a acestora<sup>9</sup>.

Seria istoricilor care au abordat în preocupările lor și problemele legate de transformarea socialistă a agriculturii, publicându-și apoi studiile în seria „Arhivele Totalitarismului”, poate începe cu Dumitru Șandru, care ne oferă o imagine generală a modului în care a fost gestionat la nivel național procesul de desființare a clasei moșierești<sup>10</sup>, apoi Ion Spatan, cu un material analitic privitor la propaganda vizuală dirijată de putere împotriva chiaburilor<sup>11</sup>, și Mihai Stratulat, cu o sinteză asupra transformărilor negative suferite de lumea rurală pe parcursul procesului de colectivizare a agriculturii<sup>12</sup>. Nu sunt lipsite de importanță nici studiile semnate de autorii care și-au concentrat cercetările în direcția descifrării altor componente structurale ale regimului comunist<sup>13</sup>, conexe subiectului nostru, ca de pildă evoluția unor personalități aparținând structurilor de partid<sup>14</sup>, sau geneza și dinamica mișcării de rezistență anticomunistă<sup>15</sup>.

<sup>7</sup> Octavian Roske, *Mecanisme represive în România, 1945-1989 (A-C)*, Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2001; Idem, *Mecanisme represive în România, 1945-1989 (D-G)*, Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2003; Idem, *Mecanisme represive în România, 1945-1989 (D-G)*, Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, București; Idem, *Mecanisme represive în România, 1945-1989 (H-L)*, Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2004; Idem, *Mecanisme represive în România, 1945-1989 (M)*, Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2005; Idem, *Mecanisme represive în România, 1945-1989 (N-O)*, Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2006.

<sup>8</sup> Dan Cătănuș, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România. Represiunea, 1949-1953*, Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2004.

<sup>9</sup> Octavian Roske, Florin Abraham, Dan Cătănuș, *Colectivizarea agriculturii în România. Cadrul legislativ*, Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2007.

<sup>10</sup> Dumitru Șandru, *Decretul 83/1949*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1, din 1993, p. 133-145.

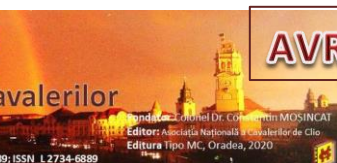
<sup>11</sup> Ion Spatan, *Iconografia colectivizării: Demascarea diversiunilor chiaburești*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1, din 1993, p. 68-72.

<sup>12</sup> Mihai Stratulat, *Tragedia satului românesc*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1, din 1993, p. 195-197.

<sup>13</sup> Adrian Brișcă, Puica Buhoci, *Rezistența armată din munții Apuseni. Gruparea maiorului Nicolae Dabija, 1948-1949*, Institutul național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2007.

<sup>14</sup> Vezi Gheorghe Buzatu, *Despre eroii comunizării României. Informații din arhivele Cominternului și Cominformului*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 11-12 (2-3), din 1996, p. 8-18; Gabriel Catalan, *Tentative de apropiere legionaro-comunistă, 1945-1946*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 24-25 (3-4), din 1999, p. 140-153; Dan Cătănuș, Gheorghe Neacșu, *Componenta P.C.R. în perioada 1945-1970. Evaluări statistice*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 21 (4), din 1998, p. 154-171; Dan Cătănuș, Gheorghe Neacșu, *Conducerea Partidului Comunist din România, 1921-1944*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 22-23 (1-2), din 1999, p. 129-143; Ioan Chiper, *Considerations of the Numerical Evolution and Ethnic Composition of the Romanian Communist Party, 1921-1952*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 34-35 (1-2), din 2002, p. 9-29; Horia Nestorescu-Bălceschi, *Structura conducerii superioare a Partidului Comunist Român. Dinamica remaniierilor, 1944-1965*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1-2, din 1994, p. 332-370; Dumitru Șandru, *Armata Sovietică în România și instalarea noilor autorități după 23 august 1944*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 4, din 1994, p. 19-27; Dumitru Șandru, *Conferința de la Moscova din decembrie 1945 și impactul ei asupra României*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 40-41 (3-4), din 2003, p. 17-32; Constantin Hlihor, *Armata Roșie în România și evoluția regimului politic, ianuarie-martie 1945*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 2, din 1995, p. 52-60.

<sup>15</sup> Vezi Marilena Apostolescu, Anca Bogdan, Stanca Desa, Octavian Roske, *Rezistența anticomunistă în România, 1945-1965. Retrospectivă bibliografică: 1990-1994*, I, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 4, din 1994, p. 244-266; Idem, II, în nr. 1, din 1995, p. 250-287; Idem, III (A-G), în nr. 2, din 1995, p. 220-221; Idem, IV (H-M), în nr. 3, din 1995, p. 237-246; Idem, V (N-Z), în nr. 4, din 1995, p. 203-220; Idem, VI (A-Z), în nr. 10 (1), din 1996, p. 215-241; Idem, VII, în nr. 11-12 (2-3), din 1996, p. 221-233; Adrian Brișcă, *O zi din viața unui partizan. Documente privind viața cotidiană a partizanilor anticomuniști din Bucovina, 1944-1958*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1-2, din 1994, p. 258-276; Idem, II, în nr. 3, din 1994, p. 165-183; Idem, III, în nr. 4, din 1994, p. 93-116; Idem, IV, în nr. 1, din 1995, p. 104-136; Idem, V, în nr. 2, din 1995, p. 78-95; Idem, VI, în nr. 3, din 1995, p. 83-104; Adrian Brișcă, *Rezistența anticomunistă din România, 1944-1962*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr.



AVRAM IANCU - 200!



Nr. 6(46/iunie 2024)

Paleta studiilor publicate în anuarul „Analele Sighet” este mult mai bogată și mai diversificată, grație sesiunilor de comunicări științifice organizate an de an la fostul penitenciar din Sighet, azi muzeu, de către Fundația Academia Civică. Cea mai mare parte dintre acestea se ocupă punctual fie de câte o temă generală inspirată de procesul de colectivizare a agriculturii<sup>16</sup>, fie de câte un caz concret de înființare a gospodăriilor colective în vreo localitate sau zonă a țării<sup>17</sup>. Foarte valoroase sunt și capitolele de memorialistică ce le însoțesc și le completează în mod fericit, aducând astfel plusul de informații care nu se regăsesc în documentele de arhivă<sup>18</sup>. Pentru modul în care au decurs procedurile de colectivizare a agriculturii și despre rezistența anticomunistă din nord-vestul României ne rețin atenția articolele semnate de Dumitru Pop-Roibu și Nuțu Roșca pentru Maramureș, Angela Costin pentru județul Satu Mare, Steliana Breazu<sup>19</sup>, Cornel Onaca<sup>20</sup>, Teodor Stanca<sup>21</sup>, și Augustin Popa pentru zona Bihor-Arad<sup>22</sup>.

În paralel cu tipărirea anuarului propriu, Fundația Academiei Civice s-a preocupat și de publicarea unor lucrări și colecții de documente privind tematica problemelor dezbătute în cadrul sesiunilor desfășurate la Sighet. Seria lucrărilor generale poate începe cu reeditarea rapoartelor redactate de jurnalistul american Reuben Markham în primii ani ai instaurării regimului totalitar în

---

22-23 (1-2), din 1999, p. 42-67; Constantin Buchet, *O necunoscută a rezistenței anticomuniste și antisovietice din România: sprijinul SUA, 1945-1948*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 22-23 (1-2), din 1999, p. 98-123; Radu Ciuceanu, *Mișcarea Națională de Rezistență. Sumanele negre. Dosarul operativ*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1-2, din 1994, p. 241-257; Idem, II, în nr. 4, din 1994, p. 117-131; Idem, III, în nr. 2, din 1995, p. 96-110; Idem, IV, în nr. 3, din 1995, p. 105-119; Idem, V, în nr. 4, din 1995, p. 66-78; Idem, VI, în nr. 10 (1), din 1996, p. 62-75; Idem, VII, în nr. 11-12 (2-3), din 1996, p. 103-114; Idem, VIII, în nr. 15-16 (2-3), din 1997, p. 111-122; Radu Ciuceanu, *Mișcarea Națională de Rezistență. Organizația Graiul Sângelui*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1, din 1995, p. 85-103; Philippe Rostaing, *La résistance de la société roumaine au totalitarisme communiste, 1945-1989*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1-2, din 1994, p. 31-43; Emil Sebeșan, *10 mai 1945. Prima manifestație anticomunistă din Timișoara*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 21 (4), din 1998, p. 224-228.

<sup>16</sup> Vezi Camelia Anghelache, *Aspecte selectate din documentele deținute de Arhivele Naționale din fosta Arhivă a CC al P.C.R., privind colectivizarea*, în „Arhivele Sighet”, nr. 7, din 1999, București, 1999, p. 615-625; Cosmin Budeancă, *Încheierea procesului de colectivizare a agriculturii și reflectarea în presă*, în „Arhivele Sighet”, nr. 8, din 2001, București, 2001, p. 212-229; Dorin Dobrințu, *Încheierea colectivizării în România. Ultimul asalt împotriva țărănimii*, în „Arhivele Sighet”, nr. 9, din 2001, București, 2001, p. 191-197; Cornelia Ghinea, *Atitudini ale militarilor față de încheierea colectivizării agriculturii*, în „Arhivele Sighet”, nr. 9, din 2001, București, 2001, p. 230-235; Dumitru Șandru, *Statutul mării proprietăți funciare rurale dinaintea promulgării Decretului nr. 83/1949*, în „Arhivele Sighet”, nr. 7, din 1999, București, 1999, p. 714-734.

<sup>17</sup> Vezi Ion Bălan, *Procesul de colectivizare în regiunea București. 1954-1960*, în „Arhivele Sighet”, nr. 8, din 2000, București, 2000, p. 268-283; Cosmin Budeancă, *Aspecte privind activitatea Securității hunedorene pe fondul intensificării procesului de colectivizare a agriculturii (1958-1959)*, în „Arhivele Sighet”, nr. 8, din 2000, București, 2000, p. 253-267; Anghel Gâdea, *O răscoală țărănească în județul Teleorman*, în „Arhivele Sighet”, nr. 9, din 2001, București, 2001, p. 249-263; Lavinia Ivașcu, *Noi nu am fost oameni, că am fost chiaburi. Mărturii privind colectivizarea în Maramureș*, în „Arhivele Sighet”, nr. 8, din 2000, București, 2000, p. 305-308; Camelia Moraru, *Agricultura dobrogeană și împărțirea țăranilor pe criterii de clasă*, în „Arhivele Sighet”, nr. 8, din 2000, București, 2000, p. 299-304; Viorel Rusu, *Aspecte ale colectivizării în regiunea Maramureș reflectate în documente de partid (1954-1962)*, în „Arhivele Sighet”, nr. 8, din 2000, București, 2000, p. 242-247; Alina Tudor, *Aspecte privind colectivizarea în județul Trei Scaune. Revolta țăranilor și cauzele ei*, în „Arhivele Sighet”, nr. 7, din 1999, București, 1999, p. 637-646; Augustin Țărău, *Dimensiunile procesului de colectivizare a agriculturii în Crișana*, în „Arhivele Sighet”, nr. 9, din 2001, București, 2001, p. 198-211.

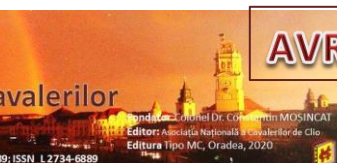
<sup>18</sup> „Arhivele Sighet”, nr. 2, din 1995: Vasile Vetișanu, *Un asasinat moral al țărănimii*, p. 75-78; Mircea Dumitrescu, *Câteva repere în procesul colectivizării*, p. 78-81; Dumitru Pop-Roibu, *Ieudul – primul sat supus colectivizării în Maramureș*, p. 81-85; Liliana-Maria Bocu, *Condamnarea țăranilor – începutul dezastrului – Procese ale Tribunalului Regiunii a III-a Militare Cluj*, p. 85-90; Angela Costin, *O familie, victimă a represiunii comuniste*, p. 90-95; Anca Popa, *Oierii ardeleni, deștelenitorii Bărăganului și Dobrogei, sub efectul Decretului-lege 83/1949*, p. 98-103; Ion Folea, *Transformarea socialistă a agriculturii, așa cum este ea prezentată de țăranii brăileni în declarațiile lor*, p. 113-127; Traian Orban, *Colectivizarea în câteva localități cu populație mixtă din Banat*, p. 127-133; Nuțu Roșca, *Rezistența comunei Bârsana la colectivizarea forțată*, p. 133-138; Paul Nicoară, *Revolta țăranilor din comuna Nicolae Bălcescu, în martie 1960*, p. 138-142; Virgil Rațiu, *Revolta de la Ocnița, 1961. Mărturie de Aurel Cățineanu*, p. 142-150; Traian Popescu, *Colectivizarea în județul Olt în decembrie 1960–ianuarie 1961*, p. 150-171.

<sup>19</sup> Steliana Breazu, *Grupul de rezistență anticomunistă al lui Cantemir Gligor din munții Zarandului și munții Codrului, pe valea Crișului Alb*, în „Arhivele Sighet”, nr. 2, din 1995, p. 334-338; Idem, *Am fost martor la revoltele țărănești din județul Arad – anul 1949*, în „Arhivele Sighet”, nr. 7, din 1999, p. 693-697; Steliana Breazu, Eleonora Criste, *Revolta țărănească anticomunistă de la Ucuriș-Bihor din anul 1949*, în „Arhivele Sighet”, nr. 7, din 1999, p. 697-702.

<sup>20</sup> Cornel Onaca, *O organizație clandestină la Legiunea de Jandarmi Bihor*, în „Arhivele Sighet”, nr. 7, din 1999, p. 391.

<sup>21</sup> Teodor Stanca, *Răscoalele țărănești din 1949 din județul Arad, reflectate în documentele organelor de represiune*, în „Arhivele Sighet”, nr. 7, din 1999, p. 672-693.

<sup>22</sup> Augustin Popa, *Deportările din zona Munților Apuseni (Valea Băița, Ștei și Vașcău)*, în „Arhivele Sighet”, nr. 7, din 1999, p. 754-759.



AVRAM IANCU - 200!



Nr. 6(46/iunie 2024)

România<sup>23</sup>, continuă cu cercetările istoricului britanic Dennis Deletant<sup>24</sup>, apoi cu investigațiile arhivistice întreprinse de cercetătorul ieșean Gheorghe Onișoru<sup>25</sup>, cu memorialistica legată de activitatea unor opozanți ai regimului<sup>26</sup> sau privitoare la principalele evenimente și procese care au jalonat temporal instaurarea și consolidarea puterii comuniste în România, printre care și cele oglindesc metamorfoza lumii satelor<sup>27</sup>. Pe linie strict tematică, din aceeași colecție amintim volumul cercetătorului Ion Bălan, „Regimul concentraționar din România, 1945-1964”, care ne prezintă o primă și foarte valoroasă radiografie a sistemului penitenciar comunist pregătit de putere zecilor de mii de reali sau inventați „dușmani ai poporului”, categorie în cadrul căreia țărani ocupă un loc important. După ce face o prezentare a primelor forme și locuri de încarcerare moștenite de comuniști de la regimul trecut, autorul se oprește asupra legislației de tip sovietic care a remodelat spațiul concentraționar românesc, după care trece la descrierea detaliată a mijloacelor puse la îndemâna torționarilor de noua ordine de drept instaurată, de la internările administrative în unități, colonii și lagăre de muncă, la dislocările și deportările operate în toate colțurile țării, la întemnițările în secțiile politice ale penitenciarelor din țară, până la „reeducarea” experimentată la închisorile din Pitești, Aiud și Gherla. Meritul lui Bălan este cel de a fi reușit să armonizeze informațiile de arhivă culese cu testimoniile victimelor care s-au perindat pe la Memorialul din Sighet<sup>28</sup>.

Din categoria colecțiilor de documente ce întregesc peisajul științific al problematicii procesului de transformare socialistă a agriculturii ne atrage atenția lucrarea colectivă semnată de muzeograful maramureșeni Andreea Dobeș, Gheorghe Mihai Bârlea și Robert Fürtös „Colectivizarea în Maramureș”, care adună între copertele volumului un număr de 183 de documente, esențiale, depistate în arhivele de la Baia Mare<sup>29</sup>. Aspecte legate de epopeea rezistenței anticomuniste se vor regăsi în volumul coordonat de cercetătorul timișorean Miodrag Milin, sub titlul „Rezistența anticomunistă în Munții Banatului”, ce include un număr de 50 de documente transcrise după originalele păstrate în arhiva Tribunalului Militar Timișoara, toate relatând confruntările armate angajate între forțele de securitate și „partizanii” anticomuniști din zona Banatului și din cele limitrofe acesteia, precum și aportul țărănimii în susținerea acestor opozanți<sup>30</sup>. Ioana Boca, secretarul științific al Memorialului Sighet, va scoate în anul 2001 un volum dedicat crizei traversate de lagărul comunist în 1956, văzută din perspectiva factorilor politici din România. Lucrarea reunește, alături de un consistent studiu introductiv, 22 de documente provenite din arhivele Comitetului Central al P.C.R., 26 din cele ale Regionalei Timișoara a P.C.R. și două din cele ale Regionalei din Cluj, acestea ilustrând starea de spirit a populației de la orașe și din sate<sup>31</sup>. Dintre lucrările generale editate în această serie, de referință este colecția de note informative întocmite de trimisul special al Statelor Unite în România, Mark Foster Ethridge, în anul 1945, reunite de istoricul Ulrich Burger în volumul „Misiunea Ethridge în România”<sup>32</sup>, precum și colecția de documente referitoare la modul și condițiile în care a fost obligat să abdice ultimul monarh al României sub amenințarea armelor<sup>33</sup>.

Dintre periodicele cu profil istoric în paginile cărora se regăsesc studii legate de procesul comunismului, un prim loc este ocupat de către revista „Historia”, publicație care a pus la dispoziția cititorilor un impresionant volum de informații privitoare la instituțiile care au guvernat regimul

<sup>23</sup> Reuben Markham, *România sub jugul sovietic*, Fundația Academia Civică, București, 1996.

<sup>24</sup> Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*, Fundația Academia Civică, București, 1997.

<sup>25</sup> Gheorghe Onișoru, *România în anii 1944-1948, Transformări economice și realități sociale*, Fundația Academia Civică, București, 1998; Idem, *Alianțe și confruntări între partidele politice din România (1944-1947)*, Fundația Academia Civică, București, 1996.

<sup>26</sup> Ilie Lazăr. *Amintiri*, (editor Romulus Rusan), Fundația Academia Civică, București, 2000.

<sup>27</sup> \*\*\**Exerciții de memorie*, (editor Romulus Rusan), Fundația Academia Civică, București, 1999.

<sup>28</sup> Ion Bălan, *Regimul concentraționar din România, 1945-1964*, Fundația Academia Civică, București, 2000.

<sup>29</sup> Andreea Dobeș, Gheorghe Mihai Bârlea, Robert Fürtös *Colectivizarea în Maramureș*, Fundația Academia Civică, București, 2004.

<sup>30</sup> \*\*\**Rezistența anticomunistă din Munții Banatului*, (coordonator Miodrag Milin), Fundația Academia Civică, București, 2000.

<sup>31</sup> Ioana Boca, *1956 – Un an de ruptură. România între internaționalismul proletar și stalinismul sovietic*, Fundația Academia Civică, București, 2000.

<sup>32</sup> Ulrich Burger, *Misiunea Ethridge în România*, Fundația Academia Civică, București, 2000.

<sup>33</sup> \*\*\**Lovitura de stat de la 30 decembrie 1947. Preliminarii militare, consecințe politice*, (coordonator Mircea Chirțoiu), Fundația Academia Civică, București, 1997.



AVRAM IANCU - 200!



totalitar<sup>34</sup>, la actorii care l-au susținut ori care i s-au opus<sup>35</sup> și la evenimentele care i-au marcat evoluția<sup>36</sup>. Prin format și prin modul de prezentare a fenomenului istoric, pe același palier se situează publicațiile „Dosarele Istoriei”<sup>37</sup> și „Magazin Istoric”<sup>38</sup>, însă cu un număr mai redus de articole referitoare la regimul totalitar.

Un loc privilegiat în peisajul publicațiilor dedicate restituirii adevărului despre epoca comunistă este ocupat de revista „Memoria”, suprintitulată și „revista gândirii arestate”, în conținutul căreia pot fi întâlnite mărturii legate de drama intelectualității românești, a fostei elite politice interbelice, a vechii ofițerimi, a miilor de țărani care s-au opus colectivizării<sup>39</sup>, a preoțimii dizidente și în general a tuturor categoriilor celor care într-un fel sau altul nu s-au lăsat convinși de „justețea” ideologiei comuniste. Seria a debutat în noiembrie 1990, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, la cârma redacției aflându-se regretatul Banu Rădulescu, sprijinit de un valoros colectiv de redacție alcătuit din Ernest Bernea, Ana Blandiana, Ștefan Augustin Doinaș, Adrian Marino, Ion Negoitescu, Alexandru Paleologu, Dumitru Stăniloae, Petre Țuțea, Ion Vianu și Romulus Vulcănescu. „Desigur, chiar din subtitlul revistei, te-a contrariat sintagma «gândire arestată». Un paradox, nu-i așa? Știind prea bine că nimeni, niciodată, n-a izbutit să pună în lanțuri gândirea, și nici că va reuși vreodată – astfel își începea Banu Rădulescu un imaginar dialog cu cititorii primului număr al periodicului – Gândirea nu, bineînțeles, dar pe cel care gândește da. «Homo homini lupus!» - oribil blam, dar, din păcate pentru omenire, și cel mai amar adevăr”<sup>40</sup>.

Alături de obișnuitele rubrici, precum „Geografia detenției”, ce prezintă harta însângerată a gulagului autohton, „Catalogul celor uciși în lupta contra comunismului” și „În căutarea omului pierdut”, ultimele două menite să redea familiilor memoria celor dispăruți în întinericul coerciției comuniste, de-a lungul timpului s-au impus capitele noi, alimentate de bogata producție memorialistică a dizidenților care și-au „irosit” tinerețea prin temnițele politice. „Literatura de după sârma ghimpată”, cu poezii scrise

<sup>34</sup> Mihai Maxim, *Kominform, uzina de fabricat trădători, la comanda Moscovei*, în „Historia”, nr. 38, din februarie 2006; Oana Ilie, *Propaganda comunistă română susținută de un partid analfabet*, în „Historia”, nr. 40, din aprilie 2005; Teofil Oroian, *Armata Română redusă la jumătate*, în „Historia”, nr. 49, din ianuarie 2006; Nicolae Stancu, *Consilieri sovietici în România*, în „Historia”, nr. 67, din iulie 2007; Petre Țurlea, *Despre numărul comuniștilor din România*, în „Historia”, nr. 81, din septembrie 2008.

<sup>35</sup> Constantin Doncea, *ultima victimă a lui Gheorghiu-Dej*, în „Historia”, nr. 37, din ianuarie 2005; Ion Eremia, *Marea greșală a lui Bodnăraș*, în „Historia”, nr. 39, din martie 2005; Ion Calafeteanu, *Procesul lui Iuliu Maniu*, în „Historia”, nr. 46, din octombrie 2005; Gabriel Ciotoran, *Sfârșitul politic al lui Gheorghe Tătărăscu*, în „Historia”, nr. 50, din februarie 2006; Sorin Oane, *Ascensiunea Patriarhului Iustinian Marina*, în „Historia”, nr. 50, din februarie 2006; Ioan Scurtu, *Tudor Arghezi: de la „poezia putrefacției”, la Steaua Republicii Populare Române*, în „Historia”, nr. 68, din august 2007; Ioan Scurtu, *„Cazul” Gheorghe Apostol*, în „Historia”, nr. 69, din septembrie 2007; Alin Spătaru, *Emil Bodnăraș, recrutorul*, în „Historia”, nr. 73, din ianuarie 2008; Petre Țurlea, *Din închisorile Anei Pauker*, în „Historia”, nr. 83, din noiembrie 2008; Dan Cătănuș, *Revolte muncitorilor în România comunistă*, în „Historia”, nr. 54, din iunie 2006; Victor Boghean, *Cum au scăpat comuniștii de „tovarășii de drum”*, în „Historia”, nr. 55, din iulie 2006; Dinu C. Giurescu, *De la Răutu și Roller, la Mușat și Ardeleanu*, în „Historia”, nr. 78, din iunie 2008.

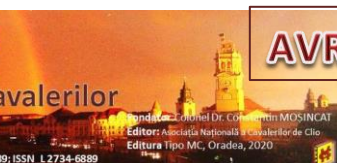
<sup>36</sup> Doru Liciu, *Gheorghiu-Dej primește undă verde de la Hrușciov să se împace cu Tito*, în „Historia”, nr. 42, din iunie 2005; Ion Cristoiu, *Cum voiau comuniștii să-i cumpere pe jurnaliștii străini*, în „Historia”, nr. 45, din septembrie 2005; Nicolae Stancu, *Serviciile secrete și criza iugoslavă*, în „Historia”, nr. 53, din mai 2006; Atitudini populare: *vin americanii... sau mergem noi la ei?*, în „Historia”, nr. 53, din mai 2006; Florin Constantiniu, *Retragerea trupelor sovietice din România, aspecte obscure (1958)*, în „Historia”, nr. 80, din august 2008.

<sup>37</sup> Constantin Buchet, *România dominion sovietic (1946-1947)*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 2, din 1997; Florin Constantiniu, *Secolul XX: sânge și dispreț față de om*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 1, din 1999; Iulia Stănescu, *Gheorghe Apostol se confesează*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 12, din 2001; Octavian Roske, *Drama colectivizării satelor românești*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 1, din 2003.

<sup>38</sup> Constantin Aioanei, Cristian Troncotă, *Arhipelagul ororii*, în „Magazin Istoric”, din aprilie-mai 1993; Alexandru Popescu, *Lumea rezistenței anticomuniste românești*, în „Magazin Istoric”, nr. 9, din 1997; Ioan Scurtu, *Consilierii sovietici în România*, în „Magazin Istoric”, nr. 5, din 1998; Adrian Pop, *1950, Legația SUA informează: dominația URSS asupra României nu poate fi slăbită*, în „Magazin Istoric”, nr. 4, din 2001; Markiyan Kulyk, *Holodomor, tragedia necunoscută a Ucrainei*, în „Magazin Istoric”, nr. 12, din 2008.

<sup>39</sup> Florentin Breazu, *Pârjolul din Vlașca*, în *Memoria*, nr. 8/1992; Liviu Tudoraș, *Cea mai mare tragedie a țărănimii române: colectivizarea*, în *Memoria*, nr. 23/1998; Nicolae Constantinescu, *6 martie 1945 – ziua în care a început distrugerea satului românesc și lupta cu țaranul*, în „Memoria. Revista gândirii arestate”, nr. 26/1998; *Partidul Bolșevic în lupta pentru colectivizarea agriculturii (1930-1934)*, în „Memoria. Revista gândirii arestate”, nr. 28/1999; Ion Țurcanu, *Foamea și deportarea din Basarabia*, în „Memoria. Revista gândirii arestate”, nr. 31/2000; Nicolae Videnie, *Revolte anticomuniste ale țărănilor din Câmpia Română în 1948*, în „Memoria. Revista gândirii arestate”, nr. 1/2005.

<sup>40</sup> Banu Rădulescu, *Fundația Culturală Memoria*, în „Memoria. Revista gândirii arestate”, nr. 1, din 1990.



AVRAM IANCU - 200!



Nr. 6(46/iunie 2024)

în detenție, „Amintiri din locurile morții”, „Istoria furată”, „Memoria armatei române”, „Memoria țaranului român”, „Memoria bisericii românești”, „Rezistența armată anticomunistă în România” sau „Internaționala terorismului comunist” sunt numai câteva dintre acestea<sup>41</sup>. În categoria literaturii memorialistice se încadrează și cele șapte volume editate, sub coordonarea profesorului Doru Radosav, de către Institutul de Istorie Orală din Cluj începând cu anul 1999.

În anii scurși de la Revoluția din decembrie 1989 au fost tipărite mai multe lucrări generale ce completează demersul firesc al rescrierii istoriei românilor altfel decât în canoanele impuse de regimul totalitar. La inițiativa Centrului de Studii Transilvane de la Cluj, în anul 1998 este lansat volumul colectiv „O istorie a românilor”, în cadrul căruia Dinu C. Giurescu și Florin Constantiniu vor semna capitolele legate de perioada 1944-1989 într-o viziune obiectivă<sup>42</sup>. Un an mai târziu, ultimul dintre autori va elabora o ediție revizuită a lucrării „O istorie sinceră a poporului român”, în care două capitole vor fi dedicate aprofundării mecanismelor politice interne și internaționale care au determinat dinamica ascensiunii și căderii puterii comuniste de la noi din țară<sup>43</sup>. În același an este semnalată apariția volumului „Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)”, întocmită de profesorii Ioan Scurtu și Gheorghe Buzatu, o valoroasă și inedită radiografie a primei jumătăți a veacului trecut, analizată prin prisma unor abordări moderne, cuprinse în capitole precum „Mentalul colectiv al românilor”, „Minoritari și majoritari”<sup>44</sup> sau „Agresiunile comunismului în România” etc<sup>45</sup>. În 2001, noua generație de universitari de la Cluj, coordonați de profesorul Marcel Știrban, vor da publicității o primă lucrare dedicată strict istoriei contemporane a României, având la bază cercetările de arhivă efectuate de coautori în cadrul unor programe științifice ori în pregătirea tezelor de doctorat proprii<sup>46</sup>.

Seria lucrărilor cu orientare specială către descrierea experienței comuniste trăite de poporul român începe cu tipărirea lucrărilor publicate în exil de o seamă de conaționali care au reușit să evadeze în cealaltă parte a „cortinei de fier”. După cronologia apariției lor în străinătate, prima sinteză de acest fel a fost cea a lui Ghiță Ionescu. „Când în vara lui 1968, Oxford University Press, editorii acestei cărți pentru Anglia și America, m-au rugat să scriu o prefață pentru o nouă ediție, întrucât prima fusese complet epuizată, le-am răspuns că deși nu vedeam nici o piedică la republicarea cărții, aș prefera să mai aștept, pentru o nouă reconsiderare a situației din România” – afirmă autorul în prefața la ediția românească din 1994, contrariat în mod pozitiv de decizia conducerii P.C.R. de a nu interveni militar în lichidarea „primăverii de la Praga”<sup>47</sup>. Prudența manifestată atunci de Ghiță Ionescu a fost confirmată în anii următori, dezghețul din 1968 dovedindu-se a fi doar un episod efemer în evoluția tot mai sumbră înregistrată de regimul Ceaușescu. A urmat apoi volumul „Yalta și crucificarea României”, scrisă de Nicolae Baciuc sub impactul emoțiilor și temerilor de abandon trăite la București în dificilii ani 1944-1945 și confirmate mai târziu de documentele de arhivă la care autorul a avut acces după stabilirea sa în Occident<sup>48</sup>.

Victor Frunză a încercat la rândul său, și a reușit în bună parte, să ne ofere o descriere exhaustivă a regimului instalat la putere în 1945, chiar dacă informațiile utilizate în lucrarea sa „Istoria stalinismului în România” sunt furnizate cu prisosință de către presa comunistă, literatura ideologică, revistele de istorie ale vremii ori de către puținele lucrări scoase de istorici. „Am scris această carte din setea de adevăr: am văzut prea mulți oameni din toate generațiile căutându-l, fără să se poată descurca în hățișul mistificării. Am scris această carte și din disperare: a mea și a altora. Am văzut prea mulți oameni, din toate generațiile, ajunși la apatie și la indiferență, alții la unica dorință de a scăpa prin fugă, după ce speranțele de democratizare a societății românești, ivite după 1964, nu s-au îndreptățit” – așa își motiva în 1978 autorul hotărârea de a așterne pe foițe de țigară rechizitoriul comunismului

<sup>41</sup> Florin Hăhălău, *Rezistența la uitare*, în „Memoria. Revista gândirii arestate”, nr. 44-45, din 2003.

<sup>42</sup> \*\*\* *O istorie a românilor*, (coordonatori Stephen Fischer-Galați, Dinu C. Giurescu, Ioan-Aurel Pop, Fundația Culturală Română-Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 1998, p. 253-363.

<sup>43</sup> Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, ed. II, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999, p. 431-501

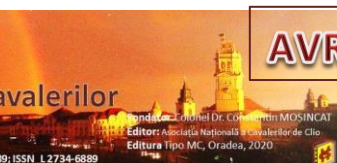
<sup>44</sup> Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*, Editura Paideia, București, 1999, p. 17-35 și 35-53.

<sup>45</sup> *Ibidem*, p. 523-549.

<sup>46</sup> Marcel Știrban, Marius Bucur, Ghizela Cosma, Adrian Ivan, Marcela Sălăgean, Virgiliu Țărău, *Istoria contemporană a României*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2001.

<sup>47</sup> Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, Editura Litera, București, 1994, p. 7.

<sup>48</sup> Nicolae Baciuc, *Yalta și crucificarea României*, Editura Europa, Roma, 1983.



AVRAM IANCU - 200!



Nr. 6(46/iunie 2024)

românesc și de a-l expedia spre publicare în Occident<sup>49</sup>. Nicolae Baciuc își va continua cercetările în arhivele americane cu scopul de a desluși culisele deciziilor prin care la negocierile purtate între Puterile Aliate a fost pecetluită soarta României pentru aproape 50 de ani, efort încununat în 1988 cu tipărirea la München a volumului „Agonia României, 1944-1948. Dosarele secrete acuză”<sup>50</sup>. Lucrarea oferă informații provenite din literatura occidentală de specialitate precum și un consistent pachet de anexe documentare, necunoscute cititorului român până la apariția telecomunicațiilor informatizate. Aceste lucrări ating numai tangențial problema transformării socialiste a agriculturii, ca parte integrantă a tabloului general ce ilustrează procesul de sovietizare a țării.

La nivel național, volumul tipăriturilor cu caracter istoric a înregistrat vizibile progrese, pe măsură ce economia națională a putut susține alocații bugetare destinate unor proiecte de cercetare specifice domeniului. Începând cu anul 1994, Arhivele Naționale ale României au început editarea unor colecții de documente privitoare la evenimentele politice care și-au pus amprenta asupra înrâurii vieții politice a României în primii trei ani de la încheierea celui de al Doilea Război Mondial<sup>51</sup>, continuând apoi cu documentele emise de către organele centrale ale puterii comuniste în anii următori<sup>52</sup>. Legat de evoluția mișcării comuniste autohtone, aceeași instituția a editat în 2003 volumul „Partidul Comunist din România în anii celui de al Doilea Război Mondial, 1939-1944”, în care sunt dezvăluite legăturile conspirative ale comuniștilor din țară cu centrul de la Moscova și acțiunile antinaționale la care au recurs aceștia la comanda sovieticilor<sup>53</sup>.

În aceeași tematică se înscrie colecția de documente publicată de profesorul Gheorghe Buzatu, sub titlul „Românii în arhivele Kremlinului”, depistate de autor în arhivele sovietice<sup>54</sup>, „Lichidarea lui Marcel Pauker”, publicată de ginerele Anei Pauker, Gheorghe Brătescu, după deplasarea sa la arhivele din Moscova<sup>55</sup>, „Memorialul stalinismului. România între anii 1945-1965”, culegere de documente din arhivele occidentale și corespondența purtată de personalități românești din exil întocmită de orădeanul Liviu Vălenaș<sup>56</sup>, iar pentru istoria locală volumul „Comunism și comuniști în presa de limbă română din Oradea, 1922-1937” publicat de profesorul Corneliu Crăciun<sup>57</sup>. În 2004, Dorin Liviu Bitfoi va tipări biografia fostului premier Petru Groza, gestionarul reformei agrare din 1945<sup>58</sup>, un an mai târziu vor apărea sintezele „Clienții lui tanti Varvara. Istorie clandestină”, scrisă de Stelian Tănase<sup>59</sup>, și „Stalinism pentru eternitate”, semnată de Vladimir Tismăneanu<sup>60</sup>, prima ocupându-se de biografiile „veteranilor” comuniști din perioada interbelică și de fluxurile și refluxurile mișcării comuniste de la noi<sup>61</sup>, iar cea de a doua de instaurarea și împământinirea regimului comunist în România<sup>62</sup>. La editura

<sup>49</sup> Victor Frunză, *Istoria stalinismului în România*, Editura Humanitas, București, 1990, p. 11.

<sup>50</sup> Nicolae Baciuc, *Agonia României, 1944-1948. Dosarele secrete acuză*, Editura Saeculum I.O., Vestala, București, 1997.

<sup>51</sup> \*\*\* *România. Viața politică în documente, 1945* (coordonator Ioan Scurtu), Arhivele Statului din România, București, 1994;

\*\*\* *România. Viața politică în documente, 1946* (coordonator Ioan Scurtu), Arhivele Statului din România, București, 1994;

\*\*\* *România. Viața politică în documente, 1947* (coordonator Ioan Scurtu), Arhivele Statului din România, București, 1994;

\*\*\* *România marele sacrificat al celui de al doilea război mondial* (coordonator Marin Radu Mocanu), Arhivele Statului din România, București, 1994; \*\*\* *România și armistițiul cu Națiunile Unite* (coordonator Marin Radu Mocanu), Arhivele Statului din România, București, 1995; \*\*\* *România în anticamera Conferinței de Pace de la Paris* (coordonator Marin Radu Mocanu), Arhivele Statului din România, București, 1996.

<sup>52</sup> \*\*\* *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român 1948* (coordonator Ioan Scurtu), Arhivele Naționale ale României, București, 2002; \*\*\* *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român 1949* (coordonator Ioan Scurtu), Arhivele Naționale ale României, București, 2003; \*\*\* *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român 1950-1951* (coordonator Ioan Scurtu), Arhivele Naționale ale României, București, 2004.

<sup>53</sup> \*\*\* *Partidul Comunist din România în anii celui de al doilea război mondial. 1939-1944* (coordonator Alina Tudor-Pavelescu), Arhivele Naționale ale României, București, 2003.

<sup>54</sup> Gheorghe Buzatu, *Românii în arhivele Kremlinului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1995.

<sup>55</sup> Gheorghe Brătescu, *Lichidarea lui Marcel Pauker*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1995

<sup>56</sup> Liviu Vălenaș, *Memorialul stalinismului. România între anii 1945-1965*, Editura Saeculum I.O., București, 2003.

<sup>57</sup> Corneliu Crăciun, *Comunism și comuniști în presa de limbă română din Oradea, 1922-1937*, Editura Primus, Oradea, 2008.

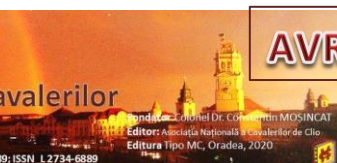
<sup>58</sup> Dorin Liviu Bitfoi, *Petru Groza, ultimul burghez. O biografie*, Editura Compania, București, 2004.

<sup>59</sup> Stelian Tănase, *Clienții lui tanti Varvara. Istorie clandestină*, Editura Humanitas, București, 2005.

<sup>60</sup> Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate*, Editura Polirom, București, 2005.

<sup>61</sup> Vezi Stelian Tănase, *Anatomia mistificării*, Editura Humanitas, București, 2006; Idem, *Eilte și societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej: 1948-1965*, Editura Humanitas, București, 2006.

<sup>62</sup> Vezi Vladimir Tismăneanu, *Scopul și mijloacele. Eseuri despre ideologie, tiranie și mit*, Editura Curtea Veche, București, 2004; Vladimir Tismăneanu, *Schelete în dulap. În dialog cu Mircea Mihăieș*, Editura Polirom, București, 2004.



AVRAM IANCU - 200!



Nr. 6(46/iunie 2024)

Enciclopedică, au văzut apoi lumina tiparului volumele „Comunizarea societății românești, 1944-1947”, de Dumitru Șandru<sup>63</sup>, și „De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu”, de Florin Constantiniu<sup>64</sup>.

Evenimentelor politice majore din perioada „legitimării” la putere a comuniștilor (1945-1947) le sunt rezervate mai multe lucrări speciale. După cronologia acestora, merită amintite „Guvernarea Nicolae Rădescu”, semnată de Dinu C. Giurescu<sup>65</sup>, apoi „Istoria Partidului Național Țărănesc”, întocmită de Ioan Scurtu<sup>66</sup>, și volumul de studii închinat vieții și activității liderului țărănist Iuliu Maniu<sup>67</sup>, „Coroana contra secera și ciocanul”<sup>68</sup>, „Sub povara armistițiului, 1944-1947”, de Alesandru Duțu<sup>69</sup> și „Strategii și politici electorale în alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946”, elaborată de clujenii Virgiliu Țărău și Marius Bucur<sup>70</sup>.

Cel mai important specialist al istoriei problemei agrare rămâne Dumitru Șandru, care în articolele și lucrările sale întreprinde o descriere globală a fenomenului redistribuirii averii funciare românești pe parcursul întregului veac XX. În volumul „Satul românesc între anii 1918 și 1944”, autorul supune discuției implicațiile Reformei garare începute în anul 1921 și proiectele de corectare a efectelor negative produse în structura proprietății agrare de criza economică mondială ori de greșită aplicare a dispozițiilor legale ale vremii<sup>71</sup>. Eforturile cercetărilor sale sunt materializate apoi în lucrarea „Reforma Agrară din România în 1945”, percepută de Dumitru Șandru ca o decizie politică luată de comuniști în scopul distrugerii marilor latifundii și a facilitării transpunerii în viață a viitorului program de colectivizare a agriculturii românești<sup>72</sup>.

Pionieratul în abordarea științifică a procesului de transformare socialistă a agriculturii aparține lui Bogdan Tănăsescu. El ne oferă o primă imagine sistematizată a desfășurării fenomenului în timp și spațiu, chiar dacă sursele de informații utilizate aparțin în mare măsură lucrărilor ideologice și presei comuniste, arhivele P.C.R. aflându-se la acea vreme în plin proces de transferare către direcțiile județene ori către direcția centrală a Arhivelor Naționale<sup>73</sup>. În aceeași perioadă și-a început activitatea și colectivul de cercetare condus de Octavian Roske care, la inițiativa guvernului, a demarat un vast program de cercetare interdisciplinară a colectivizării agriculturii menit să răspundă unei utilități multiple, mergând de la interesul istoric pentru rezultatul muncii acestuia până la suportul documentar oferit comisiilor de specialitate din parlament<sup>74</sup>.

Pe aceeași linie se înscrie și volumul colectiv scos de cercetătorii clujeni Gheorghe Iancu, Virgil Țărău și Ottmar Trașcă, care precedează la o trecere în revistă a registrului normativ utilizat de comuniști pentru garantarea succesului colectivizării<sup>75</sup>. Particularitățile fenomenului, determinate de specificul fiecărei zone a țării, au fost surprinse în câteva dintre lucrările care au apărut mai târziu, cum este cea a lui Cezar Avram, pentru Oltenia<sup>76</sup>, Marian Cojoc, pentru Dobrogea<sup>77</sup>, Oláh Sándor, pentru Secuime<sup>78</sup>, și Gabriel Moisa, pentru Crișana<sup>79</sup>.

O abordare strictă în ce privește procesul de transformare socialistă a agriculturii poate fi regăsită în volumul de studii coordonat de Dorin Dobrinu, Constantin Iordachi sub titlul „Țărănimea și

<sup>63</sup> Dumitru Șandru, *Comunizarea societății românești, 1944-1947*, Editura Enciclopedică, București, 2007.

<sup>64</sup> Florin Constantiniu, *De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu*, Editura Enciclopedica, București, 2007.

<sup>65</sup> Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, Editura ALL, București, 1996.

<sup>66</sup> Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național Țărănesc*, Editura Enciclopedică, București, 1994.

<sup>67</sup> \*\*\**Iuliu Maniu în fața istoriei*, (coordonator Gabriel Țepelea), Editura Gândirea Românească, București, 1993.

<sup>68</sup> Arthur Gould Lee, *Coroana contra secera și ciocanul*, Editura Humanitas, București, 1998.

<sup>69</sup> Alesandru Duțu, *Sub povara armistițiului, 1944-1947*, Editura Tritonic, București, 2003.

<sup>70</sup> Virgiliu Țărău, Marius Bucur, *Strategii și politici electorale în alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946*, Fundația Culturală Română-Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 1998; Vezi Dinu C. Giurescu, *Falsificatorii. „Alegerile” din 1946*, Editura RAO, București, 2006.

<sup>71</sup> Dumitru Șandru, *Satul românesc între anii 1918 și 1944*, Casa de Presă și Editură Cronica, 1996.

<sup>72</sup> Idem, *Reforma Agrară din România în 1945*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000.

<sup>73</sup> Bogdan Tănăsescu, *Colectivizarea între propagandă și realitate*, Editura Globus, București, 1994.

<sup>74</sup> Octavian Roske, *Dosarul colectivizării agriculturii în România, 1949 – 1962*, Camera Deputaților, București, 1992.

<sup>75</sup> Gheorghe Iancu, Virgiliu Țărău, Ottmar Trașcă, *Colectivizarea agriculturii în România. Aspecte legislative, 1949-1962*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.

<sup>76</sup> Cezar Avram, *Procesul de colectivizare a agriculturii în regiunea Oltenia*, Universitatea București, 1998.

<sup>77</sup> Marian Cojoc, *Dobrogea, de la reforma agrară la colectivizarea forțată*, Editura Muntenia, Constanța, 2001.

<sup>78</sup> Șandor Olah, *Colectivizarea și strategiile de supraviețuire în Valea Homoroadelor*, Editura Proprint, Miercurea Ciuc, 2001.

<sup>79</sup> Gabriel Moisa, *Colectivizare, rezistență și represiune în vestul României (1948-1951)*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 1999.





AVRAM IANCU - 200!



Nr. 6 (46/iunie 2024)

puterea”, care surprinde procesul sub toate ipostazele sale, de la decizia politică la forma juridică pe care a îmbrăcat-o, de la propagandă la coerciție și rezistență, ilustrate fie la nivel național, fie la nivel local, demers definit în mod obiectiv de către Gheorghe Florescu în recenzia lucrării: „Colectivizarea agriculturii a fost un proces deosebit de complex, conceput și aplicat în virtutea modelului stalinist de sovietizare a României, care nu a putut deveni o realitate printr-un ukaz kremlinist, de pe o zi pe alta, întrucât «transformarea socialistă a agriculturii» a însemnat exproprierea celei mai mari părți a suprafeței arabile - și nu numai - a țării, proletarizarea foștilor proprietari, care nu erau numai țărani, schimbarea sistemului de cultivare, oficializarea unui raport artificial între fostul proprietar și pământul lui etc. În plus, nu trebuie uitat că o asemenea «transformare» nu a fost o convenție singulară și nici supletivă, ci o samavolnicie proprie sistemului comunist, introdusă prin forță și coerciție, sfidându-se astfel o tradiție care a dus la distrugerea unei clase sociale și la transformarea ei într-un «aliat» al puterii comuniste, grație principiului «luptei de clasă». Colectivizarea agriculturii, cu un nesfârșit cortegiu de ilegalități, care a ruinat țărănimea și a exterminat segmentul ei cel mai important – așa-numita chiaburime – nu a fost adoptată ca un imperativ al epocii sau ca unul de echilibrare socială, ci ca o servitute, care întregea programul de stalinizare”<sup>80</sup>. Conexive temei colectivizării sunt apoi și o serie de lucrări care tratează subiecte legate de sprijinul informațional oferit procesului de către propaganda comunistă<sup>81</sup>, precum și suportul coercitiv furnizat de către forțele de securitate și miliție<sup>82</sup>.

Contribuții importante în cunoașterea realităților comuniste au fost aduse și de către cercetarea locală prin intermediul articolelor și studiilor publicate în anuarele unor instituții culturale din nord-vestul României, precum „Maramureș colț de țară”, publicație a Asociației Arhiviștilor „David Prodan” din Baia Mare, „Satu Mare. Studii și Comunicări”, „Acta Musei Porolissensis”, anuar editat de Muzeul din Zalău, „Ziridava”, anuarul Muzeului din Arad și „Crisia”, anuarul Muzeului Țării Crișurilor din Oradea, sau în periodicele „Cele Trei Crișuri”, „Pietre de Hotar”, „Revista Bihoreană de Istorie” și „Revista de Istorie Contemporană”, toate din Oradea. Printre semnatarii comunicărilor găzduite și în paginile acestor publicații s-au numărat maramureșenii Dorina Orzac, Norbert Kondrat, Marius Uglea, Viorel Rusu și Adriana Coroian<sup>83</sup>, sătmărenii Vasile Hendea, Claudiu Porumbăcean și Dorin Dărăban<sup>84</sup>, sălăjenii Doru Goron, Florin Abraham, Marin Pop, Corina Bejinariu, Ioan Muscă și Daniel Săuca<sup>85</sup>, bihoreni

<sup>80</sup> Gheorghe I. Florescu, *O dramă aproape uitată și încă neînțeleasă*, în „Convorbiri literare”, din iulie 2005.

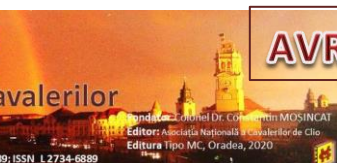
<sup>81</sup> Lucian Boia, *Mitologia științifică a comunismului*, Editura Humanitas, București, 1999; Tiberiu Troncotă, *România comunistă. Propagandă și cenzură*. Editura Tritonic, București, 2006.

<sup>82</sup> Vladimir Tismăneanu, *Arheologia terorii*, Editura Alfa, București, 1998; Doina Jela, *Lexiconul negru*, Editura Humanitas, București, 2001; Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948-1965*, Editura Polirom, București, 2001; Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente, 1949-1989*, Editura Polirom, București, 2002; Florica Dobre, Florian Banu, Camelia Duică, Silviu B. Moldovan, Liviu Țăranu, *Trupele de Securitate, 1949-1989*, Editura Nemira, București, 2004; \*\*\* *Comunism și represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid național*, (coordonator Ruxandra Cesereanu), Editura Polirom, București, 2006.

<sup>83</sup> Viorel Rusu, *Aspecte ale colectivizării în regiunea Maramureș reflectate în documente de partid (1954-1962)*, în „Analele Sighet”, nr. 8, din 2000, București, 2000; Lavinia Ivașcu, „Noi nu am fost oameni, că am fost chiaburi”. *Mărturii privind colectivizarea în Maramureș*, în „Analele Sighet”, nr. 8, din 2000, București, 2000; Dorina Orzac, *Înlăturarea și crearea noii elite politice maramureșene de către comuniști*, în „Maramureș colț de țară”, nr. 1, din 2006, Baia Mare, 2006; Norbert Kondrat, Marius Uglea, *Coloniile de muncă de la Baia Sprie, Cavnici și Valea Nistrului*, în „Maramureș colț de țară”, nr. 1, din 2006, Baia Mare, 2006; Adriana Coroian, *Frontul Plugarilor în perioada 1952-1953. Aspecte privind activitatea organizației regionale Baia Mare*, în „Maramureș colț de țară”, nr. 1, din 2006, Baia Mare, 2006.

<sup>84</sup> Claudiu Porumbăcean, *Aspecte privind procesul de colectivizare în zona Sătmărulei*, în „Crisia”, nr. XXVI-XXVII, din 1996-1997, Oradea, 1997; Dorin Dărăban, *Cooperativizarea agriculturii în România. Studiu de caz - Roșiori, raionul Șomcuta Mare*, în „Acta Musei Porolissensis”, nr. 2, din 2000, Zalău, 2000; Claudiu Porumbăcean, Horațiu Ciortin, *De la opoziție la rezistență anticomunistă - Sibiu, Munții Apuseni, Cluj, Canal, Bărgan*, în „Anuarul de Istorie Orală”, nr. IV, din 2003, Cluj-Napoca, 2003; Claudiu Porumbăcean, *Transformări petrecute în structurile politico-administrative și social economice sătmărene. Consolidarea noului regim comunist (1947)*, în „Satu Mare. Studii și Comunicări”, nr. II, din 2000-2004, Satu Mare, 2005; Augustin Țărău, *Debutul procesului de colectivizare a agriculturii în județul Satu Mare*, în „Satu Mare. Studii și Comunicări”, nr. II, din 2000-2004, Satu Mare, 2005; Dorin Dărăban, *Aspecte ale desființării regiunii Maramureș și reînființării județului Satu Mare*, în „Satu Mare. Studii și Comunicări”, nr. II, din 2000-2004, Satu Mare, 2005; Augustin Țărău, *Repere ale percepției comunismului în lumea rurală*, în „Satu Mare. Studii și Comunicări”, nr. II, din 2000-2004, Satu Mare, 2005.

<sup>85</sup> Florin Abraham, *Colectivizarea comunei Mirșid, județul Sălaj, 1956-1962*, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 8, din 2000, București, 2000; Marin Pop, *Problema agrară în comuna Mirșid în perioada 1945-1962*, în „Acta Musei Porolissensis”, nr. 25, din 2003, Zalău, 2003; Corina Bejinariu, *Consecințele colectivizării-mutații mentalitar-comportamentale*, în „Acta Musei Porolissensis”, nr. 25, din 2003, Zalău, 2003; Daniel Săuca, *„Agricultură și represiune mediatică”. Propaganda „colectivistă” în presa scrisă din județul Sălaj în perioada 1948-1959*, în „Acta Musei Porolissensis”, nr. 25, din 2003, Zalău, 2003; Augustin



AVRAM IANCU - 200!



Corneliu Crăciun, Ion Zainea, Gabriel Moisa, Antonio Faur, Nicolae Mihu etc<sup>86</sup> și arădenii Gabriel Sala, Rodel Rujan și Călin Goina<sup>87</sup>.

Ce mai mulți dintre autorii pomeniți și-au reunit ulterior articolele în lucrări individuale sau volume colective. Corneliu Crăciun a fost preocupat de soarta etnicilor germani din România după trecerea țării noastre în tabăra Puterilor Aliate, oglindită în lucrarea intitulată „Supușii germani în România anilor 1944-1947”, cetățeni împotriva cărora a fost dictată măsura deportării și a confiscării averilor<sup>88</sup>, apoi de problema scrutinului din toamna anului 1946, eveniment în legătură cu care a publicat două colecții de documente ce surprind, printre altele, și implicare majoră a țărănimii din nord-vestul țării în sprijinirea candidaților Partidului Național Țărănesc-Maniu<sup>89</sup>. Ansamblul transformărilor politice și sociale înregistrate după data de 6 martie 1945 va fi descris, sub aspectul particularităților locale, în volumul colectiv „Democrație occidentală și democrație populară: evoluția spectrului politic în nord-vestul României (1944-1950)”, coordonat de Universitatea din Oradea, în conținutul căruia, alături de studiile referitoare la evoluția formațiunilor politice, este tratată și problema rezistenței opuse de către țărănime procesului de colectivizare a agriculturii<sup>90</sup>. Drama țărănimii constrânse de către puterea comunistă să renunțe „de bună voie” la proprietatea funciară, analizată la nivelul satelor din bazinul superior al Crișului Negru, se regăsește și în paginile volumului III al lucrării monografice „Beiușul și lumea lui”, publicată sub mecenatul întreprinzătorului Ioan Degău<sup>91</sup>.

Lucrările elaborate de profesorul Antonio Faur în legătură cu aspectele impactului economic, social și cultural produs asupra populației nord-vestului României de pătrunderea trupelor sovietice în zonă, descriu într-o măsură covârșitoare jaful, batjocura și torturile la care a fost supusă țărănimea locală de către o bună parte a militarilor sovietici desfășurați aici, samavolniciei săvârșite cu știrea sau fără știrea superiorilor acestora<sup>92</sup>. Același cercetător s-a ocupat și de problema mișcării de rezistență anticomunistă din sudul Bihorului, în speță de epopoea „grupului Popescu”, care a activat în primii ani de după instaurarea regimului comunist în zona Beiușului<sup>93</sup>. Cu referire conexă la problema țărănească

Țărău, *Debutul colectivizării în Crișana și reacția lumii rurale*, în „Acta Musei Porolissensis”, nr. 25, din 2003, Zalău, 2003; Ioan Muscă, *Înființarea GAC în comuna Rus (județul Sălaj)*, în „Acta Musei Porolissensis”, nr. 25/2003, Zalău, 2003.

<sup>86</sup> Corneliu Crăciun, *Opțiunea Maniu. Contribuții documentare la istoria alegerilor parlamentare din 19 noiembrie 1946*, în „Crisia”, nr. XXV, din 1995, Oradea, 1995; Antonio Faur, *Referiri în documente franceze cu privire la Uniunea Populară Maghiară (1946-1947)*, în „Crisia”, nr. XXVIII, din 1998, Oradea, 1998; Gabriel Moisa, *Reprimarea răscoalelor țărănești din anul 1949 în Bihor și Arad. Contribuții documentare*, în „Crisia”, nr. XXVIII, din 1998, Oradea, 1998; Augustin Țărău, Nicolae Mihu, *„Îngrădirea și desființarea chiaburimii” - etapa a doua a politicii agrare a PMR*, în „Crisia”, nr. XXX, din 2000, Oradea, 2000; Ion Zainea, *Contribuția județului Bihor la plata datoriei de război a României în anul întâi al aplicării Convenției de Armistițiu cu Națiunile Unite (12.IX.1944-12.IX.1945)*, în „Crisia” nr. XXXIV, din 2004, Oradea, 2004; Antonio Faur, *Contribuții documentare la cunoașterea realităților maramureșene (august-decembrie 1945)*, în „Crisia”, nr. XXXIV, din 2004, Oradea, 2004; Augustin Țărău, *Procesul de desființare a Partidului Național Țărănesc în contextul escaladării „războiului rece” - studiu caz: județele din nord-vestul României*, în „Crisia”, nr. XXXIV, din 2004, Oradea, 2004; Augustin Țărău, *Psihoza declanșării războiului dintre Blocul Occidental și Blocul Sovietic în mentalul populației din nord-vestul României, la pragul anilor 1949-1950*, în „Crisia”, nr. XXXV, din 2005, Oradea, 2005; Ion Zainea, *Politică și administrație în România (6 martie 1945-1 martie 1946). Epurarea*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2005.

<sup>87</sup> Dumitru Șandru, *Aplicarea reformei agrare din 1945 în județul Arad*, în „Ziridava”, nr. 19-20, din 1996, Arad, 1996; Rodel Rujan, *Procesul de colectivizare a agriculturii în Mândruloc și Cicir, jud. Arad*, în „Analele de Istorie Orală”, nr. 2, din 2001, Cluj-Napoca, 2001; Gabriel Sala, *Colectivizarea agriculturii în localitatea Felnac (județul Arad)*, în „Ziridava”, nr. 23, din 2002, Arad, 2002; Călin Goina, *„Ce poți face azi, nu lăsa pe mâine”: cazul colhozului model „Viața Nouă” Sântana, în Țărănimea și puterea*, Editura Polirom, București, 2005.

<sup>88</sup> Corneliu Crăciun, *Supușii germani în România anilor 1944-1947*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2008.

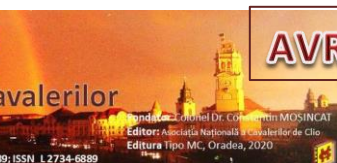
<sup>89</sup> Idem, *Opțiunea Maniu. Contribuții documentare la istoria PNT (1945-1948)*, Editura Logos '94, Oradea, 2003; Idem, *Proiecte și practici electorale în 1946*, Editura Logos '94, Oradea, 2006.

<sup>90</sup> Ion Zainea, Mihai Drecin, Corneliu Crăciun, Antonio Faur, Gabriel Moisa, Augustin Țărău, Nicolae Mihu, *Democrație occidentală și democrație populară: evoluția spectrului politic în nord-vestul României (1944-1950)*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2004.

<sup>91</sup> \*\*\**Beiușul și lumea lui*, (coordonatori Ioan Degău, Nicolae Brânda), Editura Primus, Oradea, 2008.

<sup>92</sup> Antonio Faur, *Comportamentul militarilor sovietici în județele din vestul României (1944-1945)*, vol. I, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2000; Idem, *Comportamentul militarilor sovietici în județele din vestul României (1944-1945)*, vol. II, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2003; Idem, *Raporturile militarilor sovietici cu populația și administrația din vestul României (1944-1945)*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2002.

<sup>93</sup> Idem, *Noi documente despre grupul de rezistență anticomunistă din sudul Bihorului (1946-1950)*, în *Istoria ca experiență intelectuală*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2002, p. 393-409; Idem, *Grupul de rezistență din Depresiunea Beiușului*, în „Democrație occidentală și democrație populară: evoluția spectrului politic în nord-vestul României (1944-1950)”, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2004, p. 175-183; Idem, *Prezența locuitorilor din sudul Bihorului în Mișcarea*



AVRAM IANCU - 200!



Nr. 6 (46/iunie 2024)

sunt și colecțiile de documente editate de Nicolae Mișu pe marginea procesului de restructurare a administrației românești după modelul sovietic<sup>94</sup>.

În ce privește cercetarea strictă a tematicii privitoare la transformarea socialistă a agriculturii în regiune și efectele acestui proces, debutul în publicistica de specialitate aparține filologilor bănățeni Viorel Marineasa și Daniel Vighi, care în 1994 vor tipări monografia „Rusalii’ 51. Fragmente din deportarea în Bărăgan, monografie de istorie contemporană”<sup>95</sup>, care au revenit în 1996 cu volumul al doilea din această serie, intitulat „Deportarea în Bărăgan. Destine – documente – reportaje”<sup>96</sup>, ambele editate sub îngrijirea Asociației Foștilor Deținuți Politici din Timișoara. Demersul lor va fi continuat de Smaranda Vultur cu o lucrare de analiză sociologică bazată pe interviurile luate atât celor care au preferat să locuiască pe mai departe în satele în care au fost deportați, cât și celor care s-au reîntors în localitățile lor de baștină din Banat și Crișana<sup>97</sup>.

În anul 1999, Aurel Brazdă, președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici din Oradea, va publica volumul de memorialistică „Organizații anticomuniste din județul Bihor”<sup>98</sup>, și în același an Gabriel Moisa va elabora culegerea de documente reunite sub titlul „Colectivizare, rezistență și represiune în vestul României, 1948-1951”, întocmită pe baza informațiilor documentare depistate de autor în arhivele Serviciului Român de Informații<sup>99</sup>. De asemenea, el va fi preocupat și de problematica rezistenței anticomuniste din aceste părți ale Ardealului, publicând o serie de articole în acest sens<sup>100</sup>. În 2006, Aurel Brazdă va reveni în peisajul publicisticii de gen cu un volum colectiv, alcătuit din mărturiile așternute pe hârtie de unii dintre participanții la revoltele anticomuniste consumate în vara anului 1949 în Bihor și Arad, secondate de transcripțe ale documentelor ce evocă evenimentele, depistate în arhivele din Oradea, Arad, Pitești și București<sup>101</sup>. Cercetătorul sătmărean Claudiu Porumbăcean va edita în același an volumul „Realități administrativ-economice în nord-vestul României (1944-1947)”, în cuprinsul căruia autorul prezintă aspecte legate de reforma agrară din 1945 în județele Satu Mare, Sălaj și Maramureș, precum și modul în care a debutat procesul de colectivizare a agriculturii în aria teritorială amintită<sup>102</sup>.

Putem afirma că istoriografia procesului de transformare socialistă a agriculturii se afla plasată pe un vector ascendent, dinamică dovedită de numărul mare de studii, articole și lucrări publicate în ultima vreme. Temele generale legate de evoluția regimului comunist din România au fost suficient abordate în ultimii ani, rămânând a fi aprofundate aspectele regionale ale procesului, cu specificul fiecăreia dintre ele, în vederea completării tabloului în ansamblul său. Nutrăm speranța că pe măsură ce anumite documente de arhivă vor ieși de sub incidența regimului clasificatelor, vor fi acoperite și lacunele privitoare la ingerințele factorilor externi de putere în decizia politică a Bucureștilor și la evoluția postdecembristă a liderilor din diferitele eșaloane ale partidului comunist.

-va urma -

---

Națională de Rezistență Anticomunistă, în „Beiușul și lumea lui”, (coordonatori Ioan Degău, Nicolae Brânda), Editura Primus, Oradea, 2008, p. 572-587.

<sup>94</sup> Nicolae Mișu, *Structuri militare românești în tranziție, 1944-1947*, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2002; Idem, *Particularități ale procesului de reinstalare a administrației românești în Transilvania de Nord, 1944-1945*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2004.

<sup>95</sup> Viorel Marineasa, Daniel Vighi, *Rusalii’ 51. Fragmente din deportarea în Bărăgan, monografie de istorie contemporană*, Editura Marineasa, Timișoara, 1994.

<sup>96</sup> Viorel Marineasa, Daniel Vighi, Valentin Sămânță, *Deportarea în Bărăgan. Destine – documente – reportaje*, Editura Marineasa, Timișoara, 1996.

<sup>97</sup> Smaranda Vultur, *Istorie trăită – Istorie povestită. Deportarea în Bărăgan (1951-1956)*, Editura Amacord, Timișoara, 1997.

<sup>98</sup> Aurel Brazdă, *Organizații anticomuniste din județul Bihor*, Asociația Deportaiților și Victimelor Oprimării Comuniste, Oradea, 1999.

<sup>99</sup> Gabriel Moisa, *Colectivizare, rezistență și represiune în vestul României, 1948-1951*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 1999.

<sup>100</sup> Gabriel Moisa, *Primele revolte țărănești din județul Bihor generate de procesul de colectivizare a agriculturii*, în „Analele Universității din Oradea”, nr. 6-7, din 1996-1997, p. 311-326; Idem, *Grupuri de rezistență în N-V României*, în „Democrație occidentală și democrație populară: evoluția spectrului politic în nord-vestul României (1944-1950)”, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2004, p. 169-175; Idem, *Revolte țărănești în județul Bihor cauzate de debutul procesului de colectivizare a agriculturii*, în „Acta Musei Porolissensis”, nr. 25, din 2003, Zalău, 2003, p. 515-529.

<sup>101</sup> Aurel Brazdă, Augustin Țărău, *Revolte țărănești în documente și fapte*, Imprimeria de Vest, Oradea, 2006.

<sup>102</sup> Claudiu Porumbăcean, *Realități administrativ-economice în nord-vestul României (1944-1947)*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2006.